

SISÄLLYS

Esipuhe.....	9
--------------	---

Johdanto.....	13
---------------	----

1 Tutkimus työelämässä.....	16
Ammattikorkeakoulun ja yliopiston koulutustavoitteet.....	16
Ammattikäytännön ja tutkimuskäytännön kohtaaminen.....	19
Yhdessä enemmän.....	27

2 Tutkimukselle asetetut vaatimukset.....	30
Tutkimusten vertailuperusta ja uuden tiedon tuottaminen.....	30
Teoreettinen viitekehys, mallit, käsitteet ja määritelmät.....	35
Järjestelmällisyys, kurinalaisuus ja täsmällisyys.....	41
Tutkimusetiikka.....	43
Hyvä tieteellinen käytäntö.....	43
Vilppi.....	47
Piittaamattomuus.....	50
Tietosuoja ja tietosuojailmoitus.....	52
Avoin ja vastuullinen tiede.....	54
Tutkimusetiikka tutkimustekstissä.....	56

3 Tutkimusprosessi käytännössä	66
Tutkimuksen kulku	66
Ideataso	69
Tiedonintressi ja tieteenfilosofiset lähtökohdat	74
Monimetodinen lähestymistapa	85
Monimenetelmätutkimus	88
Kirjallisuuskatsaus metodina	95
Valmiin tutkimuksen julkaisukieli	99
Tekoälyn hyödyntäminen tutkimuksessa	100
Sitoutuminen: tutkimussuunnitelma	102
Tutkimussuunnitelman tarkoitus	102
Tutkimussuunnitelman sisältö	103
Toteuttaminen	108
Kirjoittaminen	109
Tiedottaminen	115
Tutkimusrahoituksen hakeminen	116

4 Määrällinen tutkimusmenetelmä käytännössä	122
Tutkimusaineiston keräämisen tavat	122
Otannan suunnittelu	127
Kyselylomakkeen valmistaminen	130
Teoriasta kyselylomakkeeksi	130
Kyselylomakkeen suunnittelu ja testaus	134
Kyselylomakkeen taulukointi	138

5 Laadullinen tutkimusmenetelmä käytännössä	145
Menetelmän erityispiirteet	145
Tutkimushaastattelu aineistona	150
Tutkimushaastattelun muodot	150
Tutkimushaastatteluiden keräämisen pulmat ja ratkaisut	156
Haastateltavien valinta	165
Puheesta tekstiksi: litterointi	166
Havainnoinnin toteuttamisen tapoja	171
Osallistuva havainnointi ja tarkkailu	171
Kuvat ja tekstit havainnointiaineistona	175
Havainnoinnin järjestelmällisyys	178
Tutkimusaineiston määrä: koolla ei ole väliä	179
Harkinnanvarainen näyte	180
Kylläntymispiste (saturaatio)	181
Tapauksen rajaaminen	183
 6 Merkityksiä tutkimassa ja ymmärtämässä	190
Merkityssuhde tutkimuskohteena	190
Esimerkkinä kolme tapaa lähestyä merkityssuhdetta	194
Sisällönanalyysi	194
Fenomenologinen lähestymistapa	202
Diskurssianalyysi	206
Hermeneuttinen metodi	210

7 Tutkimuksen arviointi	218
Ketkä arvioivat tehtyä tutkimusta?.....	218
Saatekirje arvioinnin kohteena.....	220
Määrällisen tutkimuksen arviointi.....	224
Pätevyys (validiteetti).....	224
Luotettavuus (reliabiliteetti).....	225
Laadullisen tutkimuksen arviointi.....	226
Tulkinnan yleistäminen.....	226
Tutkimuksen luotettavuus.....	227
Tutkimuksen arvioinnin perusta: tutkimus tekstinä.....	230
Argumentaatio tutkimustekstissä.....	238
 Loppusanat	244
 Lähteet	247
 Sanasto	256
 Liitteet	266
 Kirjoittaja	298

ESIPUHE

Helsingin yliopiston käytännöllisen filosofian dosentti Arto Siitonen (2004, 277) totesi jo 2000-luvun alussa teoksessa *Tutkiva ja kehittävä ammattikorkeakoulu*: ”Vailla tutkimuspohjaa oleva opetus supistuu vanhan toistamiseksi. Tutkimuksellista asennoitumista voidaan opettaa ajattelun taitona. Ammatillisen opetuksen vähimmäisvaatimus on ammatitaidon välittäminen, mutta taitavalta ammatilaiselta voidaan odottaa ammatillista sivistyneisyyttä ja ammattietiikan sisäistämistä.”

Ammattikorkeakoulut eivät yhteiskunnallisen tehtävänsä mukaisesti kouluta tutkijoita. Tämä tehtävä on annettu yliopistotasoiselle koulutukselle, jossa korostuvat tieteellinen tutkimus ja siihen perustuva opetus. Yliopistoarjessa puhutaan myös tutkimusperustaisesta opetuksesta. Lisäksi yliopistot yhdessä tiedelaitosten kanssa tukevat tutkimustoiminnan edellytyksiä yhteiskunnassa. Ammattikorkeakoulujen ensisijainen tehtävä on antaa työelämätarpeisiin ja työelämän käytäntöihin vastaavaa koulutusta. Samalla ammattikorkeakouluissa harjoitetaan soveltavaa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa. Tutkimus- ja kehittämisorientoituneen toiminnan tehtävä on palvella opetusta, tukea työelämää ja aluekehitystä sekä uudistaa alueen elinkeinorakennetta. (Ks. Yliopistolaki 558/2009; Ammattikorkeakoululaki 932/2014.)

Korkeakoulujärjestelmä kokonaisuudessaan on kuitenkin nähtävä kenttänä, jossa tutkimuksella on keskeinen paikka. Tutkimuksella

johdetaan, ohjataan ja osallistetaan ihmisiä yhteiskunnassa. Aktiiviseen kansalaisuuteen ja osallistuvaan asenteeseen tukeutuva ajattelutapa Suomessa on johtanut siihen, että yhä useammin arkipäivän keskustelussa kansalaiset argumentoivat omia näkemyksiään ja omaa toimintaansa tutkimustuloksien perusteella. Yhä useammin kuulee muidenkin kuin tutkijakoulutuksen saaneiden ihmettelevän uutisissa asioiden perusteena esitettyjä tutkimustietoja ja pohtivan, miten nämä tutkimukset tehtiin ja miten tulokset saatiin.

Siten tutkimuskäytäntöjen ymmärtämiseen sisältyy paljon muutakin kuin se, että selviää tutkintoon liittyvästä opinnäytetyöstä. Korkeakoulujärjestelmästä valmistuneen perustaitoihin kuuluu taito tehdä tutkimuksia, selvityksiä ja kartoituksia yhdessä kollegoidensa kanssa yhä useammin myös monialaisesti ja monitieteellisesti. Nykyään puhutaan osaamisen yhteydessä geneerisistä taidoista, joihin kuuluvat tiedon analyysi- ja hallintataidot sekä tiedon suullinen ja kirjallinen ilmaisutaito. Samaten geneerisiin taitoihin lukeutuvat erilaisten tietolähteiden ja aineistojen hallinta sekä kyky arvioida ja varmistaa tiedon tarkoituksenmukaisuus, oikeellisuus ja laatu. Tässä työskentelyssä keskeistä on myös tieto- ja viestintätekniikan käyttötaito. Tämän käyttötaidon likeinen osa tutkimuksessa ja kehittämisessä on tutkimuseettinen tiedon hankinta, käsittely, käyttö, säilyttäminen ja hävittäminen. Tutkimusosaamista ei enää voida pitää vain yliopistojen ja niistä valmistuneiden asiantuntijoiden yksinoikeutena tai erityistaitona, vaan tutkimusosaaminen koskee jokaista työelämässä toimivaa, joka on saanut tutkinnon korkeakoulujärjestelmästä.

Tutkimuksen maailma on muuttunut viiden viime vuoden aikana. Hyvä tieteellinen käytäntö on ajanmukaistettu vuonna 2023 vastaamaan paremmin kansallisia ja kansainvälisiä eettisiä tutkimuskäytäntöjä. Tietosuojaan liittyvät asiat ovat lisänneet sekä tutkittavan oikeuksia että tutkijan vastuuta tutkimuksen tekemisessä. Tekoäly on tullut osaksi tutkimuksen arkea ja tutkijan keskustelukumppaniksi. Monimenetelmätutkimuksen ja kirjallisuuskatsauksen käyttö metodina on

vakiintunut Suomessa, ja nämä menetelmät ovat saaneet myös ensimmäiset suomenkieliset julkaisut.

Suurin tutkimusta koskeva muutos on tapahtunut korkeakouluverkoston rakenteen kehittämisessä. Tavoitteena on ollut toiminnan tehostaminen sekä työelämän ja aluevaikuttavuuden lisääminen muodostamalla ammattikorkeakouluista ja yliopistoista rakenteellisesti tiiviimpiä monialaisia korkeakouluyhteisöjä. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen alueelliset strategiset yhteistyösopimukset ja yhdistymiset opetus-, tutkimus- ja innovaatiotoiminnassa ovat tuoneet kaikki tutkimuksellisesti työskentelevät toimijat saman pöydän ääreen kadottamatta alkuperäistä ideaa korkeakoulutuksen dualimallista.

Opetuksessa tutkimuskäytäntöjen ja rakenteiden muutos on näkynyt siten, että joillakin opintojaksoillani istuvat rinta rinnan niin avoimen yliopiston, ammattikorkeakoulun kuin yliopiston tutkinto- ja valinnaisten opintojen opiskelijat. Ryhmätöitä tehdään yhdessä ilman koulutusrajoja. Opinnäytteitä tehdään metodisesti laaja-alaisemmin, kun kirjallisuuskatsaukset ja valmiiden aineistojen käyttö ovat tulleet osaksi opinnäytetöitä. Itse olen yliopistonlehtorina kokenut tutkimusopintojen laaja-alaisuuden monella tavalla antoisaksi. Nyt rinnan voi kuljettaa tieteellisen tutkimuksen, tutkimuksellisen kehittämistoiminnan, design-tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan näkökulmia. Ammatillisesti profiloituneet ja tieteessä generalistialojen opiskelijat kasvavat yhdessä ja oppivat laaja-alaisesti, vaikka omat intressit tutkimukseen poikkeaisivat vierustoverista.

Kiitän Muotoiluinstituutin ja Taideinstituutin koru- ja kuvataiteen sekä muotoilun erikoistumisopinnoissa Tutkimusmenetelmät-kursillani vuonna 2004 ja 2005 opiskelleita opiskelijoita. Edellinen vuosikurssi viritti mielessäni idean tästä oppikirjasta, ja jälkimmäisten kanssa pääsin testaamaan oppikirjan sisältöä. Kiitän myös vuosien 2014–2015 yhteistyöstä Kaarina Kanteletta ja monialaisen alueosaamisen opinnäytetyön opiskelijoita Lapin ammattikorkeakoulussa YAMK-tutkinnoissa. Heidän innoittamana lähdin päivittämään käsi-

kirjoitusta kymmenen vuoden jälkeen. Nyt kiitän jokaista lukijaa innon sytyttämisestä 6., uudistetun painoksen työstämiseen. Kuudennen painoksen sisällöistä kiitokset ansaitsevat Ville Mankki, Tiina Airaksinen, Ville-Matti Vilkkä ja Leila Saros.

Kirjan luovaa työtä ovat tukeneet Suomen tietokirjailijat ry ja Kansan Sivistysrahaston Kustannusosakeyhtiö Tammen rahasto.

Hämeenlinnassa 11.1.2025

Hanna Vilkkä